

En gravad hund

Ansvaret för att kommunikationen flyter är den infödda svenska majoritetens, hävdar Katarina Bjärvall. Genom att öppna oss för alternativa sätt att tala svenska och lyssna på innehållet snarare än formen kan vi få kommunikationen att fungera.

- Jag skriver tilläggsavgift, säger Samba.
- Va, säger killen.
- Jag skriver tilläggsavgift och du har tio dagar på dig att överklaga.
- Va, uppreat killen varpå hans tjej tolkar till Connexspråket:
- Du får en böter.
- Vi säger inte böter, vi säger tilläggsavgift, kontrar Samba med outtröttlig pedagogik.

Scenen utspelar sig i tunnelbanan och är hämtad ur Katarina Bjärvalls bok *En gravad hund. Det svenska språket i en mångkulturell vardag*. Samba är biljettkontrollant, talar svenska med brytning och får här problem med en svensk kille som saknar biljett. Man kan inte säga att kommunikationen flyter friktionsfritt. Men hur ofta gör den det?

Svenskar väljer att missförstå

För det mesta uppstår det missförstånd när människor talar med varandra – och för det mesta reder vi ut dem. Förmodligen är missförstånd precis lika vanliga bland svenskar som bland invandrare. Men många svenskar utnyttjar möjligheten att missförstå för att skaffa sig ett övertag. Ulla-Britt Kotsinas, professor i nordiska språk vid Stockholms universitet, berättar till exempel i boken hur hon, som ung lärare, blev avsnäst av en mamma vars barn Ulla-Britt ringde för att anmärka på: ”Jag förstår inte vad fru Kotsinas säger för fru Kotsinas bryter så förskräckligt!”. Och Ulla-Britt som inte bröt alls, utan bara råkade vara gift med en invandrad grek.

Nyckeln till arbetsmarknaden

Katarina Bjärvall tror inte ett ögonblick på att det är svenska språket som är nyckeln till den svenska arbetsmarknaden, utan snarare blond hårfärg och ett namn med å, ä och ö. Hon visar i sin bok mängder av exempel på invandrare som lyckas utmärkt i sina jobb trots sin brytning. Vi möter till exempel banktjänstemannen Mevlida Dolovic på Föreningsparbanken i Solna centrum, som klarar de knepigaste kundkontakter med stor självsäkerhet. Men visst finns det problem.

Utmattande andraspråk

Mevlida tycker att det är utmattande rent intellektuellt att leva sitt vardagsliv på ett andraspråk. Ibland måste hon ta pauser under arbetsdagen för att få

tänka på sitt eget modersmål, bosniska. Hon tycker också att fikarastsvenskan är svårare än arbetssvenskan. Ofta kan hon räkna ut vad hon ska kommunicera om under arbetsdagen, men på fikarasten kan samtalet handla om vad som helst.

Svenskar måste skärpa sig

Alla personer i Katarina Bjärvalls bok upplever missförstånd i sin dagliga kommunikation. Men de reder ut dem. Om de inte förstår markerar de det med ett *va* eller ett höjt ögonbryn, och om mottagaren inte verkar förstå formulerar de om sig.

Mevlida och de andra har stor kommunikativ kompetens – en kombination av självsäkerhet och ödmjukhet. Något som fler infödda svenskar borde skaffa sig. Särskilt det senare. Katarina Bjärvall ger oss några tips när vi pratar med någon som inte kan svenska så bra:

- tydlig artikulation
- ökad volym
- långsammare tempo
- fler och längre pauser
- kortare meningar
- färre bisatser
- färre ovanliga ord och slangord
- förklaringar till ovanliga ord
- färre vedertagna uttryck
- substantiv i stället för pronomen
- presens oftare än andra tempusformer
- repetitioner och omformuleringar
- fler frågor.

Katarina Bjärvall försöker använda sig av alla greppen (utom att tala med höjd röst!) och tycker att det är uppenbart att det främjar förståelsen. Gör du?

Maria Sundin är sekreterare i Klarspråksgruppen